

Медведєва А. В., помічник судді,
Родіна Н. А., консультант,
Бабушкінський районний суд, м. Дніпропетровськ
Науковий керівник: Юзікова Н. С., к.ю.н., доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД - ЗАПОРУКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Становлення України як правової держави передбачає якісно новий рівень забезпечення права на справедливий суд. Правозахисна діяльність судів дозволяє максимально наблизитись до реалізації принципу верховенства права, забезпечення права на справедливий суд у процесі розгляду справ.

Забезпечення права на справедливий суд є однією з передумов реформування судової гілки влади як дієвого механізму захисту прав і свобод людини.

Сьогодні основними проблемами судової влади є порушення принципу незалежності суду, недосконала система добору кандидатів у суді, можливості впливу політичних та інших суб'єктивних факторів на кар'єру судді, недосконалість процесуального законодавства. Рівень суспільної довіри до суду залишається вкрай низьким.

Поняття «справедливий суд» у сучасному розумінні має два аспекти: а) матеріальна (змістовна) справедливість, яка полягає в тому, що кожне судове рішення має бути справедливим по суті; б) процесуальна (процедурна) справедливість, яка передбачає розгляд справи відповідно до визначених законом судових процедур.

Суб'єктивне право особи на справедливий суд можна до суду за захистом порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу.

У широкому аспекті це право є сукупністю правомочностей, які забезпечують безперешкодне звернення до суду, особисту участь у справі, право бути вислуханим законним складом суду, оскаржувати судові рішення, вимагати його виконання, а також повне й ефективне відновлення у правах.

Право на справедливий суд є суб'єктивним правом особи, яке забезпечує реалізацію інших прав особи у разі їх невизнання, оспорювання або порушення іншими суб'єктами правовідносин, у тому числі державою в особі її органів та посадових осіб. Право на справедливий суд належить до процесуальних прав-гарантій, закріплених на національному рівні, в забезпеченні яких держава відіграє помітну роль. Остання повинна полягати як у вчиненні активних дій, спрямованих на створення конкретних механізмів забезпечення цього права, так і в утриманні від учинення дій, що можуть створювати фактичні правові перешкоди у його реалізації.

Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд» має, як позитивні моменти, так і негативні. До позитивних моментів, можливо віднести наступне: 1) конкурсний порядок добору суддів на всі посади; 2) збільшення часу спеціальної підготовки майбутніх суддів до одного року; 3) конкурсний порядок формування Вищої ради юстиції і Вищої кваліфікаційної комісії суддів; 4) забезпечення прямого оскарження рішень вищих судів до Верховного суду і розширення підстав для такого оскарження; 5) урахування в кар'єрі судді його попередньої діяльності, різнопланова інформація про яку акумулюється в суддівському досьє; 6) запровадження системи регулярної оцінки суддів різними суб'єктами, у тому числі підготовленими представниками громадських об'єднань за результатами моніторингу судових процесів; 7) посилення змагальності дисциплінарної процедури і запровадження аж шести дисциплінарних стягнень замість двох; 8) запровадження простішої системи органів суддівського самоврядування, з'їзд суддів формуватиметься не у центрі, а знизу – зборами суддів відповідних судів; 9) надання можливості вести відеозапис засідань без спеціального дозволу суду; 10) включення до реєстру судових рішень текстів усіх судових рішень і навіть окремих думок суддів.

До негативних моментів можливо віднести наступне: 1) збереження за Парламентом повноваження переводити суддів, яке не передбачено Конституцією, а за парламентським комітетом – розглядати це питання, а також питання про безстрокове обрання судді на своєму засіданні; 2) невизначеність підстав для відмови судді у безстроковому обранні; 3) нечіткість підстав для звільнення за порушення присяги («вчинення дій, які порочать звання судді або принижують авторитет правосуддя», «недоброзесна поведінка судді»); 4) не визначено специфічних критеріїв для кваліфікаційного оцінювання суддів судів різних рівнів; 5) невідповідність складу Вищої ради юстиції європейським стандартам, що ставить під сумнів легітимність її рішень; 6) відсутність процесуальних змін, які справді б забезпечували право на справедливий суд (не встановлення судам заборони повертати заяви через непідсудність чи неналежність до певного виду юрисдикції, не запровадження електронного судочинства тощо); 7) відсутність у Верховного Суду повноваження у виняткових випадках переоцінити докази, що може призвести до нових порушень, подібних до тих, які Європейський суд з прав людини констатував у справі «Бочан проти України – 2»; 8) збереження положень, які узалежнюють суддів від органів місцевого самоврядування (забезпечення службовим житлом).

Положення Закону, також можуть мати непередбачувані наслідки (як позитивні, так і негативні залежно від правозастосування): 1) запровадження так званого «первинного кваліфікаційного оцінювання» усіх діючих суддів (переатестація) за відсутності чітких критеріїв;

2) використання для переатестації іспиту у вигляді тестування, яке сумнівно що зможе відділити кращих суддів від гірших, корупціонерів від чесних суддів; 3) ці ж зауваження стосуються кваліфікаційного оцінювання, яке будуть проходити судді, щоб бути обраними безстроково або перейти в інший суд; 4) можливість звільнення судді з посади за порушення присяги, якщо він не пройшов переатестацію.

Судова реформа залишається ключовою для нашої держави, і її терміновість очевидна. Низький рівень довіри до судової влади, вплив політиків на суд, замовні судові рішення – все це раз і назавжди повинно піти у минуле. Суди мають працювати для людей, а судова система має бути простою, зрозумілою та доступною для громадян. Справедливий і незалежний суд – це гарантія побудови сильної і демократичної держави.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI
3. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII

УДК 340.11

Мудриєвська Л. М., к.ю.н., к.філос.н., доцент,
Дніпропетровський національний університет
ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

Викладання таких базових дисциплін, як «Теорія держави і права», «Конституційне право» та ін. потребує формування системних знань з проблематики основ конституційного і окремо державного ладу, природи державної влади, специфіки права в системі суспільних регуляторів. Цю систему знань неможливо сформувати без чітко визначеного понятійно-категоріального апарату. Складність цього процесу проявляється, в першу чергу, в нерозумінні студентів першого курсу таких базових категорій, як держава, право, лад. Тому потребується створення обов'язкового глосарія з кожної тематики, з введенням єдиного поняття. Теоретична література з проблематики теорії держави і права ізобілує наявністю різноманітних підходів до визначення базових понять «держава» і «право», великою кількістю наданих понять. Аналітичних здібностей першокурсників не завжди достатньо для з'ясування і розуміння цих понять, тому, крім глосарія, так би мовити, лінгвістичного, використовується і глосарій схематичний, який надає можливість у вигляді презентації ввести в навчальний обіг не тільки поняття, його ознаки, специфіку, але й показати його взаємозв'язок з іншими поняттями.